

Homeopathie en kanker

Wat beweert de homeopathie van oudsher over de behandeling van kanker en wat beweren hedendaagse homeopaten over de mogelijkheden van de homeotherapie bij de gevreesde ziekte? Op drie manieren zullen wij trachten op deze prangende vragen een antwoord te vinden. Eerst zal worden bekeken of het vanuit de homeopathische theorie denkbaar is, dat homeopathie kanker kan genezen. Daarna wordt bekeken wat er in de diverse repertoria van de homeopathische industrie te vinden is over homeopathie en kanker en tenslotte zullen enkele uitspraken van vooraanstaande Nederlandse homeopaten worden geciteerd.

De theorie

Centraal in de homeopathische gedachtengang staat het similia-principe: u behandelt het gelijkende met het gelijkende. Een stof, die in grote hoeveelheden toegediend bepaalde symptomen opwekt is bij voldoende (schokschuddend bereide) verdunning in staat de ziekte te genezen. De laatste tijd wordt de homeopathie door de meeste homeopaten vooral geschikt geacht voor chronische kwalen en daar valt kanker zeker ook onder. De geneesmiddelkeuze wordt bepaald aan de hand van de zogenaamde 'geneesmiddelproeven': daarin beschrijven proefpersonen de sensaties die zij ervaren na inname van het te beproeven geneesmiddel. Hahnemann beschreef van sommige middelen zeer veel symptomen: voor Sepia (inktvis) meer dan vijftienhonderd, voor Pulsatilla (wildemanskruid) meer dan duizend, waaronder bijv. als symptoom 954, optredend 20 uur na de inname: *Von einer unangenehmen Nachricht verfällt er in tiefe Traurigkeit und Verzagtheit*.

Bij de behandeling van kanker moet dus gedacht worden aan stoffen die een dergelijk ziektebeeld kunnen opwekken. Van carcinogene stoffen zijn er gelukkig inderdaad veel beschikbaar: een meer bekende is de smeewortel (*Symphytum officinale*), die behalve kankerverwekkend (bij dieren, maar natuurlijk ook bij de mens) ook leverbeschadigend is gebleken. De stof komt als tinctuur o.a. voor in SRL-gelei VSM, maar wordt ook door andere homeopathische fabrikanten op de markt gebracht. Merkwaardigerwijs worden als indicaties voor de homeopathische toepassing van de smeewortel niet leverziekte of kanker genoemd (leverkanker moest toch wel een absolute indicatie zijn!), maar daarentegen slappe kwaaltjes als spierpijn en artrose.

Geconcludeerd kan worden, dat er aan grondstoffen voor de bereiding van homeopathische kankermiddelen geen gebrek bestaat en dat de homeopathische theorie zeker geen belemmering hoeft te vormen.

De repertoria

Echte genezing wordt nergens beloofd, maar alle door ons geraadpleegde gidsjes vermelden een aantal middelen, die bij kanker, soms gespecificeerd per type kanker, kunnen worden gebruikt.

Pascoe-therapie (16e druk, 1991) is nogal holistisch en geeft naast de aanbevolen medicatie talrijke andere adviezen. Er worden vijftien 'algemene maatregelen' geadviseerd, zoals resolverende therapie volgens Ascher, afleidende therapie via darm, nieren en huid, isopathische toevoer van rechtsdraaiend melkzuur, fokale sanering, ozontherapie en 'geopathogene sanering' (het bed niet boven een aardstraal!). Als homeopathica bij kanker worden veertien middelen genoemd, zoals Stronglife, Quassia Similaplex, Anti-Blasto A-Injektapas en Hicura-diureticum.

Het **Homeopathisch Artsen Vademecum** van Pflüger (6e oplage, 1989) geeft, behalve middelen voor hinderlijke klachten als jaloezie en vroegtijdige zaadlozing, een aanzienlijk aantal middelen bij kanker: alleen als ondersteunende therapie. Bij de ziekte van Hodgkin worden dertien middelen genoemd, waaronder twee voor

injectie. Bij leverzwelling ten gevolg van de ziekte neme men *Prunus L 12 forte*. Onder het hoofdje Kankervorming worden twintig middelen genoemd, waarvan zes voor injectie (als de patiënt te ziek is om al die zinloze middelen te slikken, dan gaat de homeopaat gewoon spuiten, nietwaar?). Intrigerend vonden wij het middel *Lapis Cpl. 317*, aanbevolen bij 'borst-, onderlijf- en klierkanker'. Bij Lymfosarcom staan negen middelen vermeld, waaronder bij 'klier-verhardingen' het *Cistus Cpl. 335*. Ook voor maaggezwellen weet Pflüger raad: *Galium Cpl. 149*, goed tegen 'voortgeschreden verzwering en deformaties'.

Het **VSM Vademecum voor Enkelvoudige homeotherapie** (1990) vermeldt in het alfabetische register voor hoofdindicaties bij Carcinoom dertien middelen, maar alleen als aanvullende en "unstimmende" therapie. Eén van de aanbevolen middelen is *Carbo animalis* (dierlijke kool) en op pag. 108 lezen wij daarover, dat dit product gemaakt is van zwak uitgedroogde kool van rungaar rundskernleer en dat er van dit middel twee of meer geneesmiddelproeven bekend zijn (dat wordt in de gids gecodeerd als 'gepro++'). *Carbo animalis* heeft in grote trekken hetzelfde geneesmiddelbeeld als *carbo vegetabilis*, maar verdient de voorkeur bij 'neoplasmatische ziekte processen en klier tumoren'.

Het **Geneeskundig repertorium Steigerwald** (1990) noemt bij Carcinoma twee hoofdmiddelen, gericht op de meest voorkomende oorzaak van de ziekte en onder 'overige preparaten' vier middelen, die gericht zijn op de specifieke oorzaak bij de desbetreffende patiënt. *Conium plantaplex* is een van de hoofdmiddelen en bevat zo'n tiental bestanddelen. Bij 'woekerende cellen en weefsels' wordt driemaal daags 10-20 druppels geadviseerd.

Homeopaten over kanker

Als wij in De Jongh's *Critische beschouwingen over de homeopathie*, die fantastische bron van informatie, kijken wat de oude homeopaten over dit onderwerp te berde brachten, dan valt op dat de meesten zich terughoudend over de kansen op genezing uitlieten. Belangstelling voor het onderwerp was er wel, want bijv. RABE pleitte ervoor ook spontane gebeurtenissen (zoals het ontstaan van *schoorsteenvegerskanker*) als geneesmiddelproeven te beschouwen en zo goede middelen op het spoor te komen. Handig - het wordt thans vooral gedaan door antroposofen en natuurgenezers - is het vaststellen en behandelen van precancereuze toestanden. De patiënt heeft niets, maar zal zeker kanker krijgen, tenzij hij zich onderwerpt aan de voorgestelde therapie. In zijn *La doctrine de l'homeopathie française* (1931), stelde VANNIER, dat de 'état cancerinique' predisposeert tot het krijgen van kanker. Hij stelde vast, dat deze toestand vier oorzaken kent, de vier enige 'grandes maladies', die er zijn: tuberculose, syphilis, gonorrhoe en psora (arthritis). Als VANNIER deze toestand eenmaal had herkend - en hij was daar zeer goed toe in staat, lang voordat de schoolgeneeskunde dat kon - dan was het dringend gewenst de verantwoordelijke toxines door middel van drainagetherapie te behandelen. Genezing van kanker met behulp van homeopathica werd geclaimd door de homeopaat MÜNCH, die in 1939 in het door Dr. Schwabe uitgegeven *Allgemeine homöopathische Zeitschrift* een artikel publiceerde over de uitwendige behandeling van carcinomateuze ulceraties met homeopathische middelen. De homeopaat MULLER rapporteerde in 1933 de genezing van een carcinoom met een hooggepotentieerd preparaat (D1000).

Landgenoten-homeopaten

De vorig jaar overleden arts A. Vrijlandt mag rustig als pionier en coryfee worden betiteld. Hij had dertig jaar een huisartsenpraktijk te Utrecht en werkte later met geestelijk gehandicapte kinderen. Bekendheid genoot hij echter vooral als homeopathisch arts, in een

tijd dat daar nog enige moed voor nodig was. Toen in de jaren zeventig de belangstelling voor het alternatief genezen begon toe te nemen, besteedde de NCRV daaraan een uitzending van Plein Publiek en Vrijlandt vertegenwoordigde daar de homeopathie. Omdat er naar aanleiding van de uitzending een boekje is uitgegeven (*Genezen kan ook anders*), beschikken wij thans nog over een goede weergave van zijn woorden. Hij behandelde ook het onderwerp kanker en homeopathie.

Een letterlijk citaat uit zijn artikel laten wij hier volgen: 'Welke ziekten zijn met succes te behandelen met homeopathische middelen? Mijn ervaring, en die van vele anderen, is: "Alle acute en chronische ziekten, zowel goedaardige als kwaadaardige, mits er nog voldoende herstelmechanismen aanwezig zijn om te stimuleren tot volledig herstel. Grote orgaan-, of weefselbeschadigingen maken een volledig herstel vaak onmogelijk." (...) De doelstelling van elke homeotherapie is volledig herstel! Dit houdt in dat mensen die van de geboorte af aan verantwoord homeopathisch worden behandeld, indien mogelijk, aan elke ziekte begeleid worden tot aan een volledig herstel. In mijn eigen huisartsenpraktijk zag ik daardoor het aantal chronische ziekten afnemen, sommige ziektes verdwenen helemaal (de patiënt bleef in mijn praktijk, maar gezond!) en ik had de indruk dat het aantal kwaadaardige ziektes afnam. (...) Begeleiden van het sterven is in de homeopathie een heel zinvol gebeuren, wat men meerdere malen meegemaakt moet hebben om op de juiste manier te kunnen waarderen.'

Antroposofen en homeopathie

Op 18 februari 1989 hield onze Vereniging haar jaarvergadering te Amsterdam en aan die bijeenkomst werd door de VARA-radio aandacht besteed. Als tegenwicht tegen de uitgesproken opvattingen van onze Vereniging was door de VARA ook een vertegenwoordiger van de Vereniging van Homeopathische Artsen in Nederland, de VHAN uitgenodigd. De heer **Obels**, destijds penningmeester van de VHAN, voerde namens hen het woord. Met deze alleraardigste man hadden wij vooraf al een kort gesprek, waarin hij onze voorzitter toevertrouwde goede resultaten te bereiken bij diverse gynaecologische problemen, zoals o.a. bij de behandeling van vleesbomen. Op een vraag van mijn kant over de toepassing van homeopathische middelen door antroposofen deelde hij mij mede daarover grote twijfels te hebben: hun kennis van de homeopathie was volgens hem vaak onvoldoende. (Later schreef de antroposoof Verbrugh eens, dat de 'geheimen van de homeopathie' toch het best tot hun recht komen binnen de antroposofie. Wie zou er nu gelijk hebben?) Om een eind te maken aan het fabeltje, dat de homeopathie alleen maar onschuldige ziektes behandelt, waarvoor de gewone geneeskunde nog geen goede oplossing heeft gevonden, kwam Obels met het volgende verhaal. Een goede vriend en collega-homeopathisch arts werd eens getroffen door leukemie (bloedkanker). De diagnose was gesteld door een internist en met deze internist kwam de homeopaat overeen, dat allereerst een homeopathische behandeling zou worden toegepast. De arts liet zich intussen regelmatig door de internist controleren en ziet: de ziekte ging terug en de patiënt leefde nog lang en gelukkig. Voor een uitgebreid commentaar van de voorzitter ontbrak voor de microfoon de tijd, maar het is natuurlijk algemeen bekend, dat sommige vormen van chronische leukemie ook zonder enige behandeling jarenlang stabiel kunnen blijven.

"Homeopathie is een prikkeltherapie"

Eén van de geleerdste homeopaten van ons land en de enige, die op een echt inhoudelijk proefschrift kan bogen is de Amstelveense arts **E.S.M. de Lange-de Klerk**. Zij heeft zich in 1976 gedurende een jaar bekwaamd in de homeopathie te Londen aan de 'Faculty of Homeopathy' en begon daarna een eigen praktijk. In de

hoogtijdagen van de alternatieve geneeskunde slaagde zij erin om bijna een miljoen gulden WVC-subsidie te verkrijgen voor een dubbelblind onderzoek naar de waarde van homeopathie bij kinderen met bovenste luchtweginfecties. Het proefschrift, bewerkt aan de Vrije Universiteit (had Abraham Kuyper dat nog maar mee kunnen maken!), leidde tot de conclusie, dat er geen statistisch significante verschillen waren tussen de echte behandelde groepen en de placebo-groep (Actieblad nov. 1993).

Toen dat resultaat nog niet bekend was, had De Lange andere verwachtingen en zij deelde die mee in een interview in mei 1989 met de *Haagsche Courant*: 'Kinderen reageren meestal beter en sneller op homeopathische middelen dan volwassenen'. Waarom dat zo is, dat wist De Lange ook niet, maar het kon te maken hebben met de grotere gevoeligheid voor prikkels en de homeopathie is immers een prikkeltherapie. Over de rol van de homeopathie bij ernstige ziekten zei ze: 'Patiënten die ik nooit eerder gezien heb, vragen mij geregeld om aan hun bed te komen. Meestal verkeren zij in een hopeloze situatie. Iemand staat bij voorbeeld een amputatie te wachten, of is gedeeltelijk verlamd of heeft een ernstige ziekte van de afweer. Eigenlijk sta je dan als homeopaat met je rug tegen de muur. Toch ben je gekomen, gewoon uit pieteit voor de patiënt. Die ziet jou als een mogelijk laatste redmiddel. Soms kun je een situatie ten goede keren. Bij voorbeeld bij een patiënt met een open been. Dan kun je een amputatie voorkomen.' (...) Zelf zou ik bij borstkanker eerst voor een operatie kiezen en dan pas voor homeopathie kiezen als ik met die ingreep ten minste mijn kans om te overleven vergroot. Maar bij longkanker zou de keuze anders uitvallen. Als het zover is kan de traditionele therapie mij net zo min redden als de homeopathie. Je kunt met het een of het ander hooguit het lijden verlichten'.

Zomer 1993 werd er aan de VU door de studenten-werkgroep Additieve geneeswijzen een discussie-avond georganiseerd onder de titel 'Homeopathie, kwakzalverij?'. Er waren drie inleiders: ons bestuurslid prof. Timmerman, de Utrechtse bioloog R. van Wijk en de VU-privaat-docent homeopathie **Bodde**. De laatste wees vooral op de mogelijkheden van de homeopathie bij chronische ziekten. Hij neemt dagelijks effecten waar, die met gewone geneesmiddelen niet bereikt kunnen worden. Met zwavelkorrels K20 genas hij een jongetje van migraine! Veel onderzoek heeft hij nooit verricht, maar hij kan putten uit een rijke praktijk-ervaring met de homeopathie en hij kan daar op moderne wijze over vertellen. Zo had hij ruim een jaar geleden eens een vrouw op zijn spreekuur - Bodde is ook huisarts te Rotterdam - met een kwaaltje, dat weinig ernstig leek en dat Bodde naar behoren had kunnen behandelen. De vrouw zou aan het eind van het consult de spreekkamer verlaten, maar - zeer goed! - Bodde bemerkte, dat zij, terwijl zij de deurknop al in de hand had, aarzelde en dat haar kennelijk nog iets dwars zat waarmee zij niet makkelijk voor de dag kwam. En de aap kwam uit de mouw: haar liefste huisdier, een poes, had een kankergezwell aan de tepel en het zag er voor dat beestje slecht uit. Of dokter Bodde daar misschien niets voor had? Nou, dokter Bodde was natuurlijk geen dierenarts, maar liet zich toch overhalen - onder het motto baat het niet, het schaadt ook niet - om voor de poes een homeopathisch recept uit te schrijven. Zelf had hij er eerlijk gezegd weinig vertrouwen in. Hij hoorde er natuurlijk niets meer over, tot de vrouw bij toeval voor iets geheel anders een jaar later zijn spreekuur weer bezocht. En wat bleek: de poes was volledig genezen van het gezwell. Ook de vrouw was het hele voorval bijna vergeten te melden.

Ook glasharde ontkenning ontbreekt

Kan men nu stellen, dat de geciteerde homeopaten hebben gelogen over de mogelijkheden van de homeopathie bij kanker? Bij herlezing valt op, dat men nauwelijks zelf voluit stelt, dat bij kanker enig succes te verwachten valt. Maar glasharde ontkenning ont-

breekt evenzeer. Men kan iets proberen, men heeft anekdotische successen gezien, het blijkt bij dieren soms te werken, het lijkt kanker soms te voorkomen etcetera. Voorzichtigheid is troef, maar voor wanhopige mensen, die van de gewone geneeskunde geen wonderen meer kunnen verwachten of die in grote onzekerheid verkeren over hun lot, voor dergelijke mensen kunnen ook dit soort uitlatingen weer de strohalm lijken, waaraan men zich dan toch voor enige tijd vastgrijpt.

En hoe defensief de homeopaten zich dus ook hebben uitgedrukt, de suggestie dat submoleculair verdunde middelen bij

kanker iets kunnen betekenen, blijft overeind. En de patiënt is gewend aan die voorzichtige wijze van uitdrukken, want ook veel kankerspecialisten zullen zich bij het bespreken van een eventueel nog te beproeven palliatieve behandeling op dezelfde wijze uitdrukken. Maar de laatsten beschikken nog over effectieve methoden, waarvan voor- en nadelen goed moeten worden afgewogen. Dat de homeopaat met zijn volstrekt lege handen hetzelfde vertrouwde jargon hanteert tegenover de patiënt met kanker, dat is het eigenlijk het allerergste, want het is o zo bedrieglijk.

Communicatie-training van Moerman-aanhangers

De voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij richtte zich op 28 mei l.l. met de volgende brief tot de voorzitter van het bestuur van de Nederlandse Kankerbestrijding te Amsterdam.

Door diverse verontruste leden zijn wij geattendeerd op publikaties in het tijdschrift *Kanker* (april 1995) en in de *Nieuwsbrief* van de NKB, afl. mei 1995, waarin sprake is van overleg en zelfs samenwerking tussen uw organisatie en de Moermanvereniging. Zo hebben medewerkers van het KWF-voorlichtingscentrum op 28 januari 1995 een training gegeven aan de voorlichters van de Moermanvereniging.

De Moermanmethode wordt door ons beschouwd als een simplistische en anachronistische vorm van 'kankerbehandeling' en blijktens uw uitspraken in bovengenoemde publikaties, waarin u spreekt van 'onvoldoende wetenschappelijke gegevens over het genezend effect van de Moermantherapie', deelt u deze mening. De argumentatie, die u in de artikelen geeft om desniettemin Moerman-aanhangers een communicatietraining te geven, overtuigt ons niet. Natuurlijk is bekend, dat veel patiënten behoefte hebben om zelf iets aan hun genezingsproces bij te dragen. Findley, sprekend over het placebo-effect, zei al lang geleden: *'Man in distress wants action - rational if possible of course, but irrational, if necessary, rather than no action at all'*. De vraag is of artsen en een instantie als de uwe deze irrationele activiteiten moeten ondersteunen of zelfs maar het voordeel van de twijfel gunnen.

Irrationele behandelwijzen, zoals de Moermanmethode, hebben ook nadelen en zijn soms zelfs schadelijk. Voor allen geldt dat zij vaak valse hoop bieden, waarna de ontgoocheling later des te groter is. Voor het dieet geldt bovendien, dat het

betrekkelijk onsmakelijk is, vrij duur en zeker arbeidsintensief in de bereiding. Het leidt bij die patiënten, die zich zeer strikt aan het dieet wensen te houden, dan ook tot zeker sociaal isolement, want vrienden en kennissen (en horeca) zullen veelal niet in staat zijn aan de strenge eisen van het dieet te voldoen.

Het wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van de Moermanmethode is een afgesloten hoofdstuk, maar samenwerking van NKB met Moerman-artsen zal door hen zeker als een vorm van legitimatie worden beschouwd en gebruikt. 'Als er helemaal niets in de Moermanmethode zou zitten, dan zou de NKB toch niet met ons samenwerken', zo horen wij Moerman-artsen al beweren. En zo ligt misleiding van patiënten toch weer op de loer.

Wij hebben meestal grote waardering voor de activiteiten van de NKB en het KWF en bewaren ook goede herinneringen aan uw steun bij de organisatie van het symposium 'Alternatieve behandelwijzen en kanker' van 27 november 1992. Maar adeldom verplicht! En juist daarom betreuren wij de te toeschietelijke houding van het NKB jegens een zinloze en bijna als folkloristisch te beschouwen benadering als die van wijlen Cornelis Moerman. Wij dringen bij u aan op meer distantie tot de Moermanvereniging en verzoeken u in elk geval in de toekomst van actieve ondersteuning en opleiding van hun medewerkers af te zien. Sterrekundigen zullen soms tolerant staan ten opzichte van astrologen en sterrewichelaars, maar dat zij hen hun ruimtekijkers ter beschikking stellen, dat is toch ook onvoorstelbaar.

Op een loopeend

*De doodsangst in het algemeen
dreef vaak een loopeend te Geleen
naar hele dokters en naar halve
om kwak met zich te laten zalven.
Die garandeerden hem spontaan
zijn levenslange voortbestaan.*

De dichter **Kees Stip**, uit wiens serie Het Grote Beestenfestival dit gedicht afkomstig is, ontving op 30 april 1995 het officierschap in de Orde van Oranje-Nassau. Hij accepteerde de onderscheiding volgaarne, hoewel hij eens uitriep, toen hij journaalbeelden zag van de paus die bromfietsen zeggende: 'Solex Deo Gloria!'

P.W. Vree; Voorschoten

In het vorige *Actieblad* (op pagina 8) kwam de hoofdinspecteur farmacie en medische technologie ter sprake. Zijn naam werd onjuist vermeld, deze luidt P.W. Vree (en dus geen De Vree!). Daarnaast werd op pagina 12 gesteld, dat de conferentie, die door Bügel werd beschreven zou hebben plaatsgehad in Winschoten. Dat moet zijn Voorschoten.

Begunstiger

Door schenking van een donatie aan de Vereniging, in deze kostbare tijden (procederen) verkreeg de heer mr. J.P.Jager uit Haarlem de status van begunstiger.

Een lavementje meer of minder

Wie maakt er zich zorgen om?

In de gewone praktijk van de geneeskunde is het algemeen gebruikelijk, dat men zijn activiteiten staakt in het jaar, waarin de vijftigjarige leeftijd wordt bereikt. Op hoge uitzonderingen na zullen ook ziekenfondsen en verzekeraars artsen van boven de vijftig geen contracten meer aanbieden. In de alternatieve geneeskunde gelden deze beperkingen niet, zodat een man als Robert Linschoten, arts voor natuurgeneeskunde te Utrecht, zijn praktijken nog rustig voortzet ondanks het feit, dat hij thans 67 jaar oud is. Linschoten verkreeg in 1988 nationale faam, toen hij - als een van de zeer weinige alternatieve artsen, die lid zijn van de KNMG - een klacht indiende tegen Van der Smagt, die in *Medisch Contact* een kritisch artikel over alternatieve behandelmethoden had gepubliceerd. Na de Pyrrhus-overwinning, die hij toen behaalde (de klacht werd gegrond verklaard, maar leidde tot de affaire-van der Smagt met aanscherping van de KNMG-gedrageregels met betrekking tot alternatieve behandelmethoden), is het wat stil geworden rond de natuurgenezer.

In de periode voor Pasen kwam *De Volkskrant* met een goedgetimed artikel over een van Linschotens favoriete geneeswijzen: sapvasten, liefst gecombineerd met lavementen (clysma's). Linschoten begon, blijkens het interview, al elf jaar geleden met het organiseren van vastenkuren. Thans opereren er inmiddels zo'n veertig 'deskundigen' op deze markt, maar over hun kwaliteiten wil Linschoten geen oordeel geven. Hij wisselt alleen ervaringen uit met Hans Waning uit Leiden, de enige andere arts met ervaring op dit terrein. Deze laatste schreef over zijn techniek het boek *Alles over vasten. Reinigen tot in je kern.*, uitgegeven bij uitgeverij Ankh Hermes (nomen est omen). In de oude volksabdij te Ossendrecht organiseert Waning vastenweken, voor mensen die 'in principe gezond zijn', à raison van 695 gulden. Meestal verschijnen er zo'n twintig deelnemers per keer.

Dauwtrappen in het gras

Linschoten organiseert zijn vastenweken in een Noordlimburgs hotel: Rooland te Arcen. Kosten per week: 950 gulden per week. De dagen beginnen met dauwtrappen in het gras rond het hotel, waarbij - aldus ex-verpleegster en nu natuurgeneeskundig assistente Marijke Bugter - 'je via reflexpunten op je voetzolen al vast je inwendige organen tot reiniging aanzet'. Tussen de eetmeditaties, verlevendigd met rustgevend muziek uit de cd-speler, is er gelegenheid tot kennismaking van spirituele lectuur, onder andere van Bhagwan Sree Rajneesh, van wie Linschoten eertijds volgeling was.

Nu de New Age-trend zelfs onder yuppies en zakenlieden epidemische vormen heeft aangenomen, organiseert ook het Amsterdamse holistisch cursuscentrum Oibibio, gesitueerd in een duur pand tegenover het CS, vastenkuren. Deze duren echter slechts een dag. Linschoten wil het verlies lijdende Oibibio, dat blijkens een bericht in *De Volkskrant* (30 april 1995) anderhalf jaar na zijn begin negentien medewerkers moest ontslaan (men had 160 mensen in dienst!), niet te hard vallen met zijn kritiek. Toch vindt hij één dag te kort: vijf tot zes dagen zouden nodig zijn om echt effect te kunnen hebben. Bovendien zou Linschoten er 'beslist een lavement bij doen'. Als hij zelf een dag vast, bijvoorbeeld bij een opkomende griep, spoelt hij zijn darmen met zo'n anderhalve liter lauw water. De darmspoeling is een zeer oud geneesmiddel dat in de vergeetheok is geraakt. 'De Essenen deden het al en ook in de Ayurveda was het bekend. Ze gebruikten er een uitgeholde kalebas voor, met een tuitje dat in de anus ging. Degene die het lavement kreeg ging voorover staan en een ander hield de kalebas vast.'

Maar goed dat er in alternatieve geneeskunde geen strikte leeftijdsgrenzen voor praktiserende artsen worden aangehouden, want wat zou er anders toch een schat aan waardevolle kennis verloren gaan.

Opmerkelijk

De discussie of de anticonceptiepil in het ziekenfondspakket moet blijven, heeft vele pennen in beroering gebracht. Opmerkelijk was de laatste alinea van een stuk in NRC/Handelsblad van 4 april 1995, waarin redacteur Wim Köhler, meestal erg mild t.o.v. de homeopathie, het volgende schrijft (hij is voorstander van eliminatie van de pil uit het verstrekkingspakket): 'Het enige bezwaar tegen de pil bij de drogist is wellicht de drogist zelf. Wie wel eens bij Trekpleister, Etos of een grote DA-drogist naar paracetamol heeft gevraagd en daarop ongevraagd het advies kreeg om maar echinacforce of nysileen aan te schaffen, zal weinig vertrouwen hebben in de kennis en voorlichtingskunde binnen het drogistenbedrijf. Gelukkig bestaat er geen homeopathische pil.'

Het heeft er de schijn van dat bij Köhler, wiens stukken over de gewone medische onderwerpen altijd uitstekend zijn (hij ontving daarvoor op 19 juni de Medisch Wetenschappelijke Prijs van het Van Walree Fonds), nu eindelijk met betrekking tot de alternatieve geneeswijzen de verstandskiezen beginnen door te breken. En dat mag tot tevredenheid stemmen.

Tenniselleboog

Te gek voor woorden: Een overheidssubsidie van bijna 2,5 miljoen aan de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Artsenfederatie Alternatieve Geneeskunde ten behoeve van onderzoek naar de: "Effectiviteit van acupunctuur bij tenniselleboog: een gerandomiseerd, placebo-gecontroleerd onderzoek". Het onderzoek zal plaatsvinden in samenwerking met het Academisch Ziekenhuis Rotterdam.

Er zijn verschillende onderzoeken geweest naar het effect van acupunctuur. Staatssecretaris Hendriks vroeg in 1977 aan de Gezondheidsraad een advies over acupunctuur. De strekking van het rapport luidde dat van acupunctuur geen genezing van ziekte verwacht mocht worden. Alleen pijnbestrijding door middel van acupunctuur kreeg het voordeel van de twijfel.

In het tegenwoordige China is de acupunctuurverdooving vrijwel overal verdrongen door de moderne westerse anaesthesietechnieken.

Jammer dat er (weer) zoveel geld over de balk wordt gegoooid...

Volkskrant vond reactie op artikel homeopaat te scherp

Als de vos de passie preekt, boer pas op je kippen. Dat spreekwoord kwam bij mij op toen ik op de Forumpagina van *De Volkskrant* van 14 maart 1995 het betoog las van de homeopathisch arts Lex Rutten. Als een homeopaat wil helpen de kwakzalverij te bestrijden, dan is waakzaamheid geboden. Snel verder lezend vernamen wij dat 'starre afwijzing van alternatieve geneeswijzen niet goed is', dat het 'kaf van het koren gescheiden moet worden' en dat 'erkennen van de homeopathie bestrijden van kwakzalverij is'.

De homeopathie blaakte begin 1995 van zelfvertrouwen: daarvoor getuigde niet alleen Rutten met zijn afgrondelijke betoog, waarover straks meer. Een ander symptoom van dat blakende zelfvertrouwen der homeopaten vormde uiteraard de brutaliteit van VSM, die zelfs de hulp van de rechter inriep om critici van homeopathie en andere alternatieve geneesmiddelen definitief het zwijgen op te leggen. Omdat de rechterlijke uitspraak toen nog niet gevallen was en te meer, daar Rutten zich in zijn stuk nadrukkelijk richtte tot 'fanatieke bestrijders van alternatieve geneeswijzen', waarbij hij kennelijk op onze Vereniging doelde, hebben wij *De Volkskrant* voorzien van een ingezonden reactie.

Na een korte uiteenzetting over de essentie van de homeopathische bereidingswijze van geneesmiddelen, wezen wij op de twee vaste kenmerken van alternatieve geneeswijzen: de werkzaamheid is niet aangetoond en de theorie is meestal absurd. Deze kenmerken treffen wij ook aan in de homeopathie.

Een doorzichtige smoes

Wat Rutten over het wetenschappelijk onderzoek schreef, dat was ronduit misleidend. Het veelgenoemde excuus, dat alternatieve genezers geen goede infrastructuur hebben voor dat soort onderzoek, noemden wij een doorzichtige smoes.

'Nuttige aanwinsten in de geneeskunde hebben helemaal geen extra ondersteuning nodig van subsidie of fondsen voor ontwikkelingsgeneeskunde. Penicilline, lachgas, morfine, de chirurgie en al die vooruitgang waarover Rutten in zijn inleiding zo te spreken was, hebben het allemaal op eigen kracht gered en waarom? Omdat zij effectief zijn gebleken! De medische wetenschap is een open en competitief systeem, dat waardevolle methoden en inzichten snel en gretig accepteert en incorporeert. Bij het wetenschappelijk onderzoek is positieve discriminatie van absurde of anderszins kansarme theorieën niet gewenst. De miljoenen guldens WVC-subsidie die, sinds Muntendam daartoe adviseerde, daaraan zijn toegekend: het bleek weggegooid geld. Tot ontdekking van nuttige zaken in het alternatieve geneeskunde heeft het niet geleid. Rutten weet dat, maar zwijgt erover! Wel citeert hij een onderzoek uit de Maastrichtse groep, die alle onderzoeken (vanaf 1965 tot 1991) naar de waarde van homeopathie heeft bekeken. Volgens Rutten zouden daarbij "sterke aanwijzingen voor de werkzaamheid van de homeopathie zijn gevonden". Hij liegt hier schaamteloos, want hij weet ongetwijfeld dat de voornaamste onderzoeker uit die groep, Knipschild, kort daarna in *Medisch Contact* schreef, dat volgens hem homeopathie flauwekul is. Een ander groot onderzoek uit 1993, wederom met vele tonnen WVC-subsidie begunstigd, aan de Vrije Universiteit leverde een negatief resultaat op voor de homeopathie als behandelwijze voor kinderen met snotneuzen en keelontstekingen. Rutten kent het ongetwijfeld, maar verkoos daarover te zwijgen'. Dat schreven wij allemaal in onze reactie aan *De Volkskrant*.

Zij scoren liever bij de leek

De denigrerende uitlatingen van Rutten over het wetenschappelijk gehalte van de artikelen in het *Nederlands Tijdschrift van Geneeskunde* onderstreepten, dat homeopaten liever scoren bij de leek in plaats van bij hun tot oordelen bevoegde collega's. Hij hoopt bij de krantelezer de weerklank te vinden, die hij in de medisch-wetenschappelijke wereld niet kan bewerkstelligen. Ook zijn pleidooi voor tevredenheidsonderzoek bij de consument van alternatieve behandelwijzen wijst in diezelfde richting.

Rutten's betoog over de waarde van het artsdiploma voor de praktiserend homeopaat vormde een doorzichtige oratio pro domo. Het tuchtrecht is inderdaad nuttig voor de kwaliteitsbevordering van het medisch handelen door de arts en dat onderscheidt het van de bandeloze en ongecontroleerde beroepsuitoefening door de zogenaamde alternatieve 'therapeuten'. Maar Rutten verzuimde natuurlijk te vermelden, dat nog in december 1994 en januari 1995 twee homeopathisch artsen (resp. uit Groningen en Utrecht) door de tuchtrechter uit hun beroep werden gezet. En hij wees evenmin op de homeopathisch therapeut, die in december 1994 tot acht maanden gevangenisstraf werd veroordeeld wegens medeverantwoordelijkheid voor de dood van een suikerpatiënte? Homeopathie kan levensgevaarlijk zijn.

Een pseudo-democratisch argument

Dat de gebleken 'maatschappelijke behoefte' aan alternatieve behandelwijzen (Rutten) een argument zou moeten zijn om het wetenschappelijk onderzoek daarnaar verder krachtig te stimuleren, ook dat is een redelijk klinkend, maar in wezen pseudo-democratisch argument. Dan zou immers ook de overduidelijk 'gebleken behoefte' aan bij voorbeeld drugs, prostitutie, tabak en alcohol voor de overheid een prikkel moeten zijn tot bevordering van die ondeugden. Irrationale en soms regelrecht ongewenste voorkeuren van de burger kunnen in een open samenleving misschien worden getolereerd, maar dat zij automatisch gestimuleerd moeten worden via een 'geïntegreerd beleid', dat is natuurlijk onzin.

'Met starre afwijzing van alternatieve geneeswijzen bestrijd je kwakzalverij niet, aldus Rutten. Maar in beide gevallen gaat het om behandelwijzen, waarvan het nut niet is aangetoond en wie kan nu eens ondubbelzinnig het verschil tussen kwakzalverij en alternatief genezen uitleggen? En "het kaf moet van het koren worden gescheiden", maar wie ziet er überhaupt koren onder het kaf? En de "kwakzalverij bestrijden door erkennen van de homeopathie" (Rutten), dat is de wereld op zijn kop. Bestrijden van kwakzalverij anno 1995 betekent niet meer of minder dan: "De alternatieve geneeswijzen de wereld uit, te beginnen met de homeopathie!" Dit schreven wij allemaal aan *De Volkskrant*, maar het bleek vergeefse moeite. De redactie van de Forumpagina achtte onze stellingname echt te scherp en wees erop dat homeopathie maatschappelijk aanvaard is. 'Ongeschikt derhalve voor publikatie, maar een andere keer houden wij ons van harte aanbevolen', aldus de redacteur. En dankzij die beslissing zit Rutten nu maar te denken, dat niemand iets tegen zijn betoog heeft kunnen inbrengen en blijven de minder ingewijde *Volkskrant*-lezers onkundig van de door hem gedebiteerde onwaarheden. Het zij zo.

C.R.

Hop paardje, hop!

Het is begonnen in de humane geneeskunde, maar ze duiken nu ook steeds meer op in de diergeneeskunde: natuurproducten en homeopathie. Zo wordt al enige tijd door de firma Lieve het produkt P.F. Strongex-Horse in omloop gebracht ter bestrijding van worm-infecties bij paarden. Volgens de bijsluiters betreft het een 'uniek breedwerkend natuurpreparaat ter bestrijding van maag-, darm- en longwormen bij paarden'. Als werkzame stoffen vermeldt de bijsluiters 'Toemid, Solium, Tucrium, Scor, China, Aspidum Film, Acil Muriaticum, Sabadilla en Namala etc. De fabrikant heeft het middel aangemeld bij de Veterinaire Dienst om het te laten opnemen in de Lijst van Homeopathische Diergeneesmiddelen.

Twee onderzoekers van de vakgroep Infectieziekten en Immunologie uit Utrecht namen de moeite om de waarde van het produkt te testen. Het onderzoek is interessant, omdat door homeopaten vaak het argument wordt gehanteerd, dat de werkzaamheid van homeopathie bij dieren wel bewijst, dat homeopathie toch echt niet alleen suggestie of placebo-therapie kan zijn. Men gaat er dan vanuit, dat dat soort genezingen bij dieren aan de orde van de dag zouden zijn. Op die argumentatie zijn altijd meerdere tegenwerpingen mogelijk: ten eerste kunnen dieren niet klagen en het oordeel over de ziekte van het dier zal veelal door het baasje worden gegeven, die wel degelijk gevoelig is - zeker na betaling van een fors bedrag - voor het placebo-effect van de homeopathie. Daarnaast, een tweede argument, komen door het natuurlijk beloop van ziekten ook bij dieren onverwachte genezingen voor.

Een bevriend dierenarts vertelde ons eens het volgende verhaal. Hij was door een boer bij een zieke koe geroepen en inderdaad zag het er voor het dier niet goed uit. Een exacte diagnose kon niet gesteld worden, maar het dier was er slecht aan toe en er werd reeds gesproken over het afmaken van het dier. Voor de zekerheid, en om het later eventueel nog te kunnen gebruiken bij de analyse van het ziektebeeld, nam de dierenarts wat bloed af van het zieke dier. Het verdere beloop zou voorlopig worden afgewacht. De volgende dag werd de dierenarts enthousiast opgebeld door de boer met de mededeling, dat het dier al weer liep te dartelen door de wei en dat volle-

dig herstel leek te zijn opgetreden. 'Dokter, vertelt u mij eens wat voor fantastisch middel u gister aan mijn koe heeft toegediend!', aldus de dankbare veehouder.

De Pulsatilla-hond en andere diersoorten

De Utrechtse onderzoekers publiceerden hun bevindingen in het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, afl. 13 in 1994: het homeopathische middel had geen statistisch significant effect op de hoeveelheden wormen, die in de paardepoepe werden aangetroffen! Het preparaat was, volgens de onderzoekers Boersma en Saedt, vooral 'waardevol voor de leverancier, want het middel kostte wel f 19,50 per injector'. De firma, in de gelegenheid gesteld te reageren, wens- te van dat recht geen gebruik te maken. Ook van de zijde van de Groep Veterinaire Homeopathie van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (die bestaat echt!) kwam geen enkele reactie. En dat terwijl deze Groep tezamen met de firma VSM (van alle markten thuis!) nog wel zo'n luxe uitgevoerd **Compendium Veterinaire Homeopathie** heeft uitgegeven, waarin werkelijk kostelijke ziektegeschiedenissen te lezen zijn over de Nux Vomica-hond, de Pulsatilla-hond, de Lachesis-kat, enzovoorts.

Zo werd op 18 maart 1986 een Pulsatilla-hond klachtenvrij en zelfs opgewekt, wat zij vroeger nooit was, na inname van 5 korrels Pulsatilla 10M. Triest daarentegen werden wij van de gebeurtenissen op 4 december 1984, toen buiten medeweten van de behandelend homeopathisch dierenarts een bastaard Mechelse herder van het Nux Vomica-type werd geëuthanaseerd omdat de voorgeschreven Nux Vomica D30 geen enkele invloed had gehad op de hypernerveuze en paniekerige gedragingen van het dier. Geïnteresseerden in meer van deze aangrijpende casuïstiek moeten het Compendium aanvragen bij de firma VSM te Alkmaar. Dan weten zij tenminste ook wat er aan de hand is als een koe gericht met poten of kop de injectiespuit uit je hand slaat: dan heeft u duidelijk te maken met een Aurum metallica-koe. De verleiding om uit het Compendium verder nog te citeren, zal hier worden weerstaan, maar wij beloven de dierenvrienden onder onze lezers nog meer veterinaire kwakzalverij in toekomstige edities van dit blad. Blijf opletten!

"Uw aura is ontzettend dof!"

De *Volkskrant* was lange tijd een krant met een zachte onderbuik: veel aandacht voor querulanteske maatschappijkritici - van het type dat over de hekken van militaire vliegvelden klimt - voor geitewollen vegetariërs, voor zeer principiële dienstweigeraars, voor homoseksuelen, die niet alleen wilden trouwen, maar dat huwelijk ook nog het liefst op een kerkelijk altaar zagen ingezegend en als het even kon ook nog bekroond met een talrijk kroost, waarvoor dan wel een truc moest worden bedacht, die in het ziekenfondspakket thuis hoorde. Ook de welzijns- en streetcornerwerkers konden op warme sympathie van *De Volkskrant* rekenen. In de jaren tachtig veranderden deze zaken en mede dankzij het adjunct-hoofdredacteurschap van Jan Blokker ('Ben ik wel links genoeg?') werden sindsdien veel van dit soort onderwerpen aanzienlijk afstandelijker behandeld.

De elders in dit *Actieblad* beschreven opening van de Forum-pagina voor de hardcore-homeopaat (in de omgeving van Tilburg wereldberoemd wegens zijn behandeling van exhibitionisten. Het recept is geheim, maar wij gokken op **Caran d'Ache D 30**) Rutten zou kunnen betekenen, dat de jaren zestig weer terugkeren in het blad, maar gelukkig beschikt de krant nu over een dagelijks verschijnende strip, getiteld Sigmund. Deze strip van Peter de Wit gaat

over een dokter (waarschijnlijk een psychiater), die een gesprek voert met een patiënt. Twee van die dialogen willen wij u niet onthouden:

Patiënte: 'Men zegt dat ik een dof aura heb'.

Sigmund: 'Inderdaad. Uw aura is ontzettend dof! U moet driemaal daags in lotus houding gorgelen met ochtendurine'.

Patiënte: 'Dank u, dokter!'

Sigmund: 'Ik ben echt gegroeid als arts. Vroeger had ik zo iemand nog vierkant uitgelachen'.

Medio april verscheen de volgende parel:

Patiënt: 'Ik eet alleen gekookt zeewier. Ik drink uitsluitend SMART DRINKS. Ik ren elke dag 25 kilometer met Tibetaanse klankschalen op de walkman. Elke nacht slaap ik in een zoutwatercabine. Et voilà!' (toont zijn gezonde borstkas).

Sigmund: 'Tjonge. Een zieke geest in een gezond lichaam'.

Met Sigmund in zijn kolommen valt het met *De Volkskrant* voorlopig nog best mee. De oppositie tegen hedendaagse kwakzalvers, die op de Forumpagina publiceren, kan met een gerust hart aan hem worden overgelaten. Hulde voor Peter de Wit!